

Gjeld søknad til *Utviklingsfondet for skogbruket om «Verknad av hjortebeiting i plantefelt og ung produksjonsskog av gran og furu», og førespurnad om medverknad for å dekke inn kravet til økonomisk eigenfinansiering frå næring, viltforvaltning og region.*

Til utlysinga frå Utviklingsfondet for skogbruket sende NIBIO Fureneset (tidlegare Bioforsk) og NIBIO divisjon skog og utmark (tidlegare Skog og landskap) inn ein skissesøknad «Verknad av hjortebeiting i plantefelt og ung produksjonsskog av gran og furu». Problemstillinga skissesøknaden tek opp var drøfta med dei to skogeigarorganisasjonane Vestskog og Allskog som femner om den regionen spørsmålet har særleg aktualitet for, Ryfylke t.o.m Sør Trøndelag med fleire av FMLA i landsdelen og med samarbeidsrådet for landbruket i Hordaland og Sogn og Fjordane. No har vi fått tilbakemelding frå Landbruksdirektoratet/Utviklingsfondet for skogbruket om at skissesøknaden vår er av dei som er valde ut til å senda inn fullstendig søknad innan fristen 12. november.

Bakgrunn:

Hjortestamma i fylka på Vestlandet og i Sør-Trøndelag har over siste 10-åra auka sterkt. Fellingsstatistikk og anna grunnlagsmateriale kan tyda på at ein er i ferd med å stogga veksten i hjortebestanden i einskilde område/kommunar. I fleire regionar og fylke er det målsetjingar om ein reduksjon i bestanden av hjort grunna skadeomfang/arealkonfliktar i jord- og skogbruk, og dels mot andre samfunnsinteresser m.a. påkøyrslar og omsyn knytt til det, konflikt med for sterk beiting og skade i område med edellauvskog og barlind (omfattar også verna område).

Situasjonen er, med ein del unntak, at berre ein mindre del av den ungsbogen som har vore sterkt utsett for barkgnag frå hjort, er hoggen. Ein har såleis enno ikkje ved averking registrert omfanget av barkgnaget som føregjekk frå 1990-talet og utover, då hjortestamma for alvor vaks. Dette er skog som no i aukande omfang vil verta avverka, og der skaden av barkgnag frå hjort vil koma til uttrykk ved at rotstokken, som er den mest verdfulle, ikkje held kvalitetsmål til skur og difor må gå til slip og reduserer tømmerverdien og det grunneigaren sit att med.

Den sterke veksten i hjortestamma har medført eit sterkt aukande beitepress av hjort på innmark og skog. Dette har det vore fokusert på i fleire regionale prosjekt, m.a. i «Kostar hjorten meir enn han smakar?» (Thorvaldsen et al 2010, Thorvaldsen og Rivedal 2014), der ein har sett på fleire av inntekts- og utgiftspostane ved hjortebestand i eit område både m.o.t. innmark, produktiv skog og anna utmark. Omfanget av skade på innmark kan vera omfattande, men nokså ujamt fordelt sjølv innanfor eit avgrensa område. Det er utvikla eit takseringsverktøy som kan nyttast for å rekna ut omfanget av skade på eng (Thorvaldsen og Rivedal 2014).

Omfanget av barkgnag varierer noko mellom år, avhengig av vinterver og kor lett/vanskeleg det er med tilgang til vinterføda, noko som er registrert i praksis der vintrane 1993/1994 og 2009/2010 kan trekkjast fram som år med omfattande skader. Frå fleire område vert det rapportert at barkgnag vinterstid både i barskog og lauvskog (særleg ask, rogn, selje) no er vanleg førekomande også i milde vintrar med lite snø. Dette synest ikkje å ha vore vanleg i same grad tidlegare. I pågåande registrerings- og forskingsarbeid i regi av NINA i prosjektet ARKO (Arealer for Rødlisterarter – Kartlegging og Overvåking) uttrykkjer NINA(Rønning 2015) ”Hjortestammen har økt dramatisk de siste tiårene, og om ingenting gjøres kommer bestandene av styvingstrærne til å bli kraftig redusert. Også foryngelsene av edelløvtrærne påvirkes kraftig negativt av hjortens beiting.”

I studie av skadeomfang på skog av hjort er det særleg barkgnag på gran i hogstklasse III og IV som har vore undersøkt (Hauge 1987, Veiberg & Pettersen 2000, Veiberg & Solheim 2000, Lauvstad et al 2006 og Austarheim & Urstad 2006). Skade på ungplantefelt av gran og furu av hjort har i liten grad vore undersøkt, det gjeld både i planta felt av gran og furu og naturlege fornyingsfelt i furu. I Sogn og Fjordane er det gjort ei mindre orienterande registrering av hjorteskader på ung furuskog i

grenseområdet Jølster-Førde (Austarheim et al 2009). Det er registrert skade på ein stor del av dei unge furuene, og ein del er gått ut, slik at tretalet pr. dekar er mindre enn det ynskjelege. Spørsmålet er korleis skadebiletet vil utvikla seg vidare framover, då ein truleg må kalkulera med skadesituasjon i enno fleire år framover. Lønsemda i furuskogbruket i vestlandsskogane har gått ned grunna reduserte tømmerprisar dei siste åra, og mesteparten av avverkinga skjer no i kulturskog av gran. Det er uheldig at beiteskade av hjort reduserer kvaliteten og lønsemda i furuskogen meir.

I ein skilde område på Vestlandet er skadepresset av hjort i plantefelt og ungskog så stort at skogetablering med tilfredsstillande resultat er vanskeleg, og skogeigar/grunneigar vurderer det som risikofylt/lite interessant økonomisk. I ein skilde høve kan det vurderast om § 9 i Lov om skogbruk (Skogbrukslova) bør trekkjast inn i vurderinga for å hjelpa situasjonen. I ei spørjeundersøking om hjorteskade på skog blant kommunale skogansvarlige på Vestlandet er det prøvd å gjera ei grov tilnærming til kva omfang slike skogskader har. Svarprosenten og svara gjev ikkje eit fullgodt bilete av situasjonen, men ein peikepinn på at omfanget er betydeleg og i ein skilde område alvorleg (Skogbrukets kursinstitutt 2010). Barkgnag medfører sårskade og svekkjing av styrken, og kan medverka til at det vert lettare- og meir stammebrot både grunna snøtyngd og vind. Beitepresset på lauvskogartar som rogn, selje og andre salix-artar, ask og ein skilde andre treslag m.a. barlind, og botnvegetasjon som blåbær, kan stadvis vera så pass stor at det også kan vera konfliktfylt m.o.t. mangfaldet (Myklestad 2005). Mysterud et al. (2011) fann høgt beitetrykk på dei dei nemner som "velkjente vinterbeiteplanter" i undersøkte område i Sogn og Fjordane og på Sunnmøre. I denne granskinga vart det ikkje fokusert på etablering av produksjonsskog og beiteskade på produksjonsskog. I ei gåande prosjekt i regi av Høgskulen i Sogn og Fjordane er det så langt formidla at hjorten ved stor bestand skapar endringar i skoglandskapet. Hjorten medfører ei utskifting av planter der unge tre blir rekruttert sjeldnare og lågtveksande planter blir vanlegare (Heggland 2015). Skade på skog og tap m.o.t. skogproduksjon er ikkje fokusert.

Nyare forskning har gjeve tilfang til betre forståing av hjorten og leveviset den har, ikkje minst til hjorten sin områdebruk og trekkmønster som er noko ulik i ulike delar av Vestlandet. Dr. avhandlinga til Erling Meisingset, *Space use of red deer and its implications for management*, må nemnast særskilt (Meisingset 2015).

Føremål:

Gjera registreringar i ungplantefelt av gran og furu, naturlege foryngingsfelt i furu, og i ung produksjonsskog av gran og furu for å finna omfang av ulike former for beiteskade av hjort på plantene/trea i ulike veksestadium i nokre område på Vestlandet. Registreringane skal gjerast som prøveflaterregistreringar etter på førehand gjevne kriterie. Registreringane skal nyttast til å gjera utrekningar av økonomisk tap knytt til beiteskade av hjort, for å få eit inntrykk av kva omfang dette har. Berekningane skal nyttast til å synleggjera kostnaden med ei stor hjortestamme, og kunna nyttast som eitt av fleire hjelpemiddel i viltforvaltinga slik at bestanden av hjort vert på eit berekraftig nivå.

Hovudmål:

Mindre omfang av beiteskader av hjort i gran og furubestand

Delmål 1:

Kartleggja omfang av beiteskader av hjort i unge plantefelt/bestand i gran og furu på Vestlandet

Delmål 2:

Vurdering av økonomisk tap grunna beiteskader av hjort i ungplantefelt av gran og furu og ung produksjonsskog

Delmål 3:

Med grunnlag i kva som vert funne i delmål 1 og 2 koma med forslag til tiltak som kan betra situasjonen

Søkjar: NIBIO Fureneset er søkjar ved Samson L. Øpstad, saman med NIBIO divisjon skog og utmark ved Inger Sundheim Fløistad. Hans Nyeggen ved NIBIO si avdeling i Fana/Bergen vil og verta trekt inn i arbeidet.

Lokalisering:

Utvalde granskingsområde vil verta lagt innanfor området Nord-Rogaland til Sør-Trøndelag. Opplysningar om skogfaglege data m.o.t. skogbestand vil ein ha samarbeid med dei aktuelle skogeigarlaga om (Vestskog og Allskog).

Utføring:

Tilsette i NIBIO Fureneset og NIBIO div. skog og utmark skal utføra hovuddelen av arbeidet, både feltarbeid og samanstillings- og formidlingsarbeid. Samarbeidet med NMBU vil gå ut på at 1-2 mastergradsstudentar skal kunna gå inn i deler av prosjektet, både feltarbeid og samanstilling, og ha dette som grunnlag for mastergradoppgåva.

Prosjektperiode:

01.04.2016 – 30.06.2018

Med tanke på feltarbeid og medverknad av mastergradstudentar er vi avhengig av to feltsesongar og naudsynleg tid til berekning, samanstilling og publisering av materialet. Formidlingsdelen vil naturleg vera i siste halvår 2017 og første halvår 2018.

Formidling:

Resultata vil verta formidla i NIBIO Rapport, i tillegg vil hovudresultata verta formidla i artiklar i Skog, Bondevennen, Bondeblad og Bonde og småbruker, og i innslag i regionale aviser på Vestlandet og som nettbasert formidling. Attåt vil det verta formidla som foredrag i ulike fora, herunder fylkesvise samlingar i regi av Fylkesmannen retta mot landbruksforvaltinga og viltforvaltinga i kommunane.

Samla økonomisk ramme og søknadssum i Skogbrukets utviklingssum:

Vi har stipulert den samla økonomiske ramma til prosjektet til å vera om lag kr 1.550.000, med størst omfang i 2016 og 2017, og eit vesentleg mindre omfang i 2018, der berre første halvår er med. Det vart i skissesøknaden søkt *Utviklingsfondet for skogbruket* om kr 680 000 til prosjektet. I tilbakemeldinga deira fekk vi pålegg om å ta ned søknadssummen litt i prosjektsøknaden som vert send inn, og søknadssum til *Utviklingsfondet for skogbruket* vert kr 590 000.

Søknadssum hjå Skogbrukets utviklingsfond kr. 590.000, delt med kr. 250.00 i 2016, kr. 260.00 i 2017 og kr. 80.000 i 2018.

Av dei midlane som må skaffast fram regionalt, til saman kr **960 000**, må ein stor del skaffast som medverknad frå dei kommunale viltfonda (innbetalt fellingsavgift) som kan nyttast til fagleg arbeid/utviklingsarbeid, avbøtande tiltak og formidling. Ein mindre del vil koma frå fylkeskommunane sine viltfondmidlar, og frå dei to skogeigarlaga Vestskog og Allskog.

Med grunnlag i dette vert det søkt om medverknad til finansiering av prosjektet frå viltfondsmidlar i kommune. Summen det vert søkt om av viltfondsmidlar i den einskilde kommune byggjer på kor mange hjortar som er skotne i kommunen kvart år dei seinaste åra, og etter følgende inndeling:

>500 hjortar - søknadssum kr 30 000 for treårsperioden

Ca 200 – 500 hjortar - søknadssum kr 20 000 for treårsperioden

Ca 75 – 200 hjortar - søknadssum kr 15 000 for treårsperioden

Vi er også takksame for mindre summar om de finn at de ikkje kan støtta fullt ut med den summen det er søkt om.

Det vil vera bra om de om mogeleg kan gje tilbakemelding innan 10. november om de kan støtta søknaden, men vi ser at dette kan vera vanskeleg og vil ha svar tilbake innan 1. desember 2015.

Under føresetnad av at den fullstendige prosjektsøknaden vert innvilga, er det av praktiske- og arbeidsmessige grunnar bra om løyvud sum kan betalast inn som ei eingongsløyving eller eventuelt i to omgangar, slik at 75 % av løyvud sum vert betalt innan utgangen av 2016 og dei resterande 25 % ved prosjektslutt i 2018. Dette vert elles å koma tilbake til.

Vi vonar at de finn prosjektgrunnlaget fagleg interessant, og vil støtta prosjektet med midlar som søkt om.

Med venleg helsing

for søkjarane av beiteskadeprosjektet skog

Samson L. Øpstad

Samson L. Øpstad

Forskar/avdelingsleiar

NIBIO Fureneset

6967 Hellevik i Fjaler

Tlf 40621871

e-post: samson.opstad@nibio.no